

Rokodelci na Goričkem

Snovno kulturno, zgodovinsko in naravno dediščino na Goričkem bogati nesnovna dediščina, h kateri štejemo tudi tradicionalna znanja in spretnosti vezana na izdelovanje in oblikovanje izdelkov iz naravnih materialov. Medičarstvo, lončarstvo, pletenje, tkanje, šivanje, kovaštvo, izdelovanje remenk, leseni izdelki, pletenje iz ličja, slame in šibja ter druge dejavnosti, ponovno pridobivajo na veljavi. Pridružile so se jim tudi dejavnosti, ki uporabljajo tehnike in materiale značilne v drugih predelih Slovenije (polstenje, izdelki iz stekla). Skupaj s ponudniki pridelkov in živil največkrat predstavljajo Krajski park Goričko na domačih in mednarodnih sejmih oz. prireditvah ter veliko prispevajo k prepoznavnosti zavarovanega območja narave in krajine.

Rokodelska akademija

Mreženje rokodelcev, sodelovanje z izobraževalnimi in kulturnimi institucijami, skupna raba razpoložljive infrastrukture ter pretok mednarodnih izkušenj, so izhodišča projekta Rokodelska akademija.

V projektu smo si zadali poseben cilj - kako tradicionalna znanja in spretnosti s področja rokodelstva prenesti na mlade in jih vtakati v turistične produkte za aktivno preživljanje počitnic. Demonstracije večšin in delavnice predstavljajo možnosti trženja rokodelskih izdelkov. Vključevanje rokodelcev v ponudbo za obiskovalce Goričkega lahko privabi nove ciljne skupine in rokodelcem omogoči oblikovanje novih produktov. Čeprav se naravni materiali v rokah rokodelcev spreminjajo v prave umetnine je potrebno veliko dodatnega znanja in veščin za prilagajanje potrebam sodobnih kupcev.

Nacionalne poklicne kvalifikacije

V projektu so bile razvite nove nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK). S pomočjo rokodelcev z Goričkega in Prlekije so na Centru poklicnega izobraževanja razvili kataloge znanj in spretnosti za vrednotenje in potrjevanje spretnosti in znanj, ki jih posamezniki pridobijo skozi dolgoletno delo ter izkušnje brez formalnega šolanja. Z ustreznim znanjem oz. opravljenim ustreznim usposabljanjem lahko kandidati pridobijo javno veljavno listino o poklicni usposobljenosti, certifikat NPK, za poklice pletar, lončar, ročni tkalec, medičar, slamkrovec in polstilec.

V 2014 napovedujemo:

- V sodelovanju s partnerji bomo izbrali Naj sadovnjak, Naj ogratek in Naj travnik 2014.
- Izdelke goričkih meštrov bomo ponudili na gradu na Velikonočnih delavnicah (12.4.) in Jesenskem bazarju (18.10.) ter se družili na Dnevu meštrov v Križevcih (7.9.).
- Netopirjem bomo prisluškovali v Kuzmi (5.9.), nočne metulje bomo opazovali v Dolencih (21.7.), upkaša in čuka bomo predstavili v Selu (1.3.).
- Sodelovali boste v natečajih Naj fotografija in Filmskem natečaju za osnovnošolce na temo "Gvant" (22.5.).
- Projekt Rokodelska akademija 2 bomo zaključili s predstavitvijo kreacij študentov modnega oblikovanja (23.5.).

Trideželn park Goričko-Raab-Őrség

- Pohodniki se nam pridružite na Velikonočnem pohodu (12.4.) in kolesarji na maratonu (6.9.).
- V ročni košnji lahko tekmuje v Selu (17.-18.5.) in se v drugih spretnostih pomerite na Igrah Trideželnega parka (24.5.).
- Vinarje vabimo k ocenjevanju vin (6.5.) ter raziskovalce gliv na Mikološko srečanje (17.-19.10.).

Goričko društvo za lepše vütro

Društvena dejavnost pomembno prispeva k varovanju vrednot in k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja v najširšem smislu.

Od oktobra 2003 na Goričkem deluje Goričko društvo za lepše vütro. Z namenom povezovanja prebivalcev z različnimi interesi a skupnim ciljem - prispevanja k razvoju rokodelskih, športnih, kulturnih in prireditvenih dejavnosti na območju Krajskega parka Goričko deluje že 10 let. Najaktivnejše so sekcije za rokodelstvo, zeliščarstvo in pohodništvo. V Izkaznico pohodnikov po Goričkem je vključenih 41 pohodov. Društvo aktivno sodeluje pri akcijah Naj sadovnjak in Naj ogratek.

Jesen na Goričkem je bogata!

Jesenski bazar na grad Grad privabi številne obiskovalce, ki jih je ponudba rokodelskih in prehrabnih izdelkov prejšnjih let, pester kulturni program ter delavnice prepričala, da preživijo dan na Goričkem. Ponudniki vsako leto poskrbijo za novosti v svoji ponudbi. Med druženjem se rodijo zamisli za nove izdelke in sodelovanje. Na ta način vzpostavljamo vez med mojstri in pridelovalci z lokalnim prebivalstvom in obiskovalci.

Znanje je veliko vredno!

S pravilnim odgovorom na vprašanje **Katera ptica selivka pogosto gnezdi v duplih visokodebelnih sadnih dreves?** se potegujete za 15 zanimivih nagrad: Odgovore pošljite do **18. decembra 2013** na elektronski naslov: **natasa.morsic@goricko.info**, ali na dopisnici na: **Javni zavod Krajski park Goričko, Grad 191, 9264 Grad.**

Brezplačen izvod. Število izvodov: 9.000
Založil: JZ Krajski park Goričko, pri Gradu, november 2013
Tisk: Tiskarna aIP Praprotnik
Informacije: JZ KP Goričko, Grad 191, 9264 Grad; www.park-goricko.org.

Besedila: dr. B. Goršak, S. Dešnik, K. Malačić, G. Domanjko, R. Gjergjek, Š. Fujs, G. Kúzma, U. Koštrac Uredila: N. Moršič Fotografije: K. Malačić, D. Rocner, N. Moršič, S. Dešnik, MKO Ilustracija: dr. T. Simonič Korošak

KRAJINSKI PARK

GORIČKO

NOVEMBER 2013

ŠTEVILKA 1

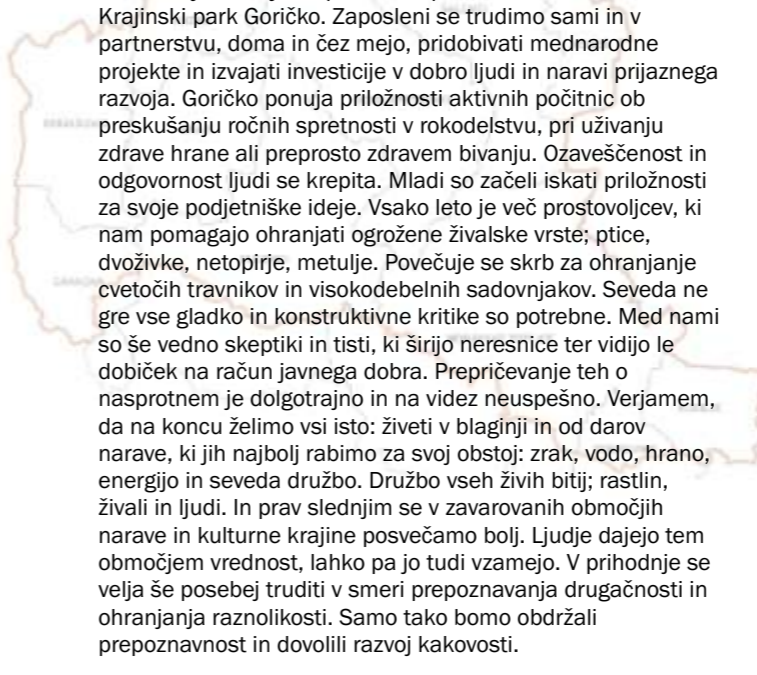
WWW.PARK-GORICKO.ORG

10 let soustvarjamo sodoben Krajski park Goričko

Pisalo se je leto 2003, ko so se zaključevali projekti ustanavljanja Krajskega parka Goričko. Preko 150 ljudi iz Goričkega je bilo v dveh letih deležnih brezplačnih usposabljanj, predavanj in ustvarjalnih delavnic, na katerih smo vetrili možgane in se spraševali kako zastaviti razvoj v tej najbolj oddaljeni slovenski deželi, ki se stiska med tremi mejami. Goričko je bilo takrat idilična krajina, kakršne so v Evropi spriči pohlepa po materialnih dobrinah izgubile in veljalo se je truditi v smeri ohranjanja drugod izgubljenih vrednot, posebnosti in drugačnosti.

Potegnemo črto pod doseženim?

Ideja trideželnega parka Goričko-Raab-Őrség je spodbudila obnovo največjega gradu, gradu na Goričkem, ki ima novo streho in je naseljen s peščico zaposlenih v Javnem zavodu Krajski park Goričko. Zaposleni se trudimo sami in v partnerstvu, doma in čez mejo, pridobivati mednarodne projekte in izvajati investicije v dobro ljudi in naravi prijaznega razvoja. Goričko ponuja priložnosti aktivnih počitnic ob preskušanju ročnih spretnosti v rokodelstvu, pri uživanju zdrave hrane ali preprosto zdravem bivanju. Ozaveščenost in odgovornost ljudi se krepi. Mladi so začeli iskati priložnosti za svojo podjetniške ideje. Vsako leto je več prostovoljcev, ki nam pomagajo ohranjati ogrožene živalske vrste; ptice, dvoživke, netopirje, metulje. Povečuje se skrb za ohranjanje cvetočih travnikov in visokodebelnih sadovnjakov. Seveda ne gre vse gladko in konstruktivne kritike so potrebne. Med nami so še vedno skeptiki in tisti, ki širijo neresnice ter vidijo le dobiček na račun javnega dobra. Prepričevanje teh o nasprotnem je dolgotrajno in na videz neuspešno. Verjamem, da na koncu želimo vsi isto: živeti v blažini in od darov narave, ki jih najbolj rabimo za svoj obstoj: zrak, vodo, hrano, energijo in seveda družbo. Družbo vseh živih bitij; rastlin, živali in ljudi. In prav slednjim se v zavarovanih območjih narave in kulturne krajine posvečamo bolj. Ljudje dajejo tem območjem vrednost, lahko pa jo tudi vzamejo. V prihodnje se velja še posebej truditi v smeri prepoznavanja drugačnosti in ohranjanja raznolikosti. Samo tako bomo obdržali prepoznavnost in dovolili razvoj kakovosti.

Prvih deset let smo posvetili sidranju v zavest Slovencev, da Goričko je, posvetimo sedaj naslednjih deset let temu, da Goričko ostane: privlačno, izjemno, drugačno in predvsem vredno življenja in obiska. Spremembe načrtujemo skrbno in skupaj, preverimo vse morebitne vplive našega dela in posegov. Bodimo odgovorni do tega, kar bomo zapustili našim vnukom.

Stanislava Dešnik, naravovarstvena svetnica

Novičniku na pot

Ko se ob koncu leta oziram na prehojeno pot, na vse težave in uspehe, in hkrati že gledamo v prihodnje leto, ki bo nedvomno še bolj polno različnih dogodkov, prireditvev in projektov, je potrebno znati v sebi najti dovolj močan motiv za optimistično soočanje z novimi izzivi. Prepričan sem, da tak motiv lahko izvira le iz zadovoljstva nad dobro opravljenim delom in iz občutka, da kljub pogosto drugačnim ocenam iz okolice delo, ki ga opravljaš, služi splošnemu dobru. Rezultati bodo zagotovo boljši, če bo v prizadevanjih vseh, ki na ta ali oni način sooblikujemo današnjo stvarnost na Goričkem, pozitivna sinergija. Osnovni pogoj za to je dobra in odprta medsebojna komunikacija, informiranost in seznanjenost z aktivnostmi, načrti in cilji. V novični izdaji parkovnega časopisa, katerega prvo številko imate v rokah, vidim veliko več kot štiri strani tiskanega papirja. Vidim priložnost, da se delo nas v Javnem zavodu Krajski park Goričko še bolj približa vam, prebivalcem parka, in da se tudi na ta način vzpostavi ozračje boljše poznavanja, zaupanja in sodelovanja. Če namreč zgodba Goričkega ne bo naša skupna zgodba, čigava bo potem?

Dr. Bernard Goršak, direktor JZ KPG

Spoštovani,

v Sloveniji in svetu so naravni parki eden ključnih instrumentov za varstvo biotske raznovrstnosti. Prednostna prizadevanja upravljavcev zavarovanih območij so namenjena ohranitvi pestrosti rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih življenjskih okolij. Dobrobit od tega pa imamo prav vsi. Tam, kjer je narava res dobro ohranjena, namreč lahko uživamo v neoporečni pitni vodi, čistem zraku in zemlji ter posledično v varni hrani ter visoko kakovostnemu okolju za prebivalce in obiskovalce. Zato si na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, ki je pristojno za naravne vire, prizadevamo, da kljub težki javnofinančni situaciji nudimo upravljavcem parkov zadostno finančno in organizacijsko-strokovno podporo. Krajski parki imajo velik pomen tudi za kmetijstvo in turizem. V vseh slovenskih parkih, zavarovanih na državni ravni, razvijajo blagovne znamke za naravi prijazne izdelke ter storitve in s tem pomembno spodbujajo kmetovalce k trajnostnemu razvoju njihove dejavnosti. Temu sledi tudi Javni zavod Krajski park Goričko, ki je eden izmed naših mlajših parkov. Dovolite mi, da vam ob vaši 10 letnici razglasitve parka iskreno čestitam za vaše delo in prispevek k ohranjanju narave, biotske raznovrstnosti in povezovanju.

Želim vam veliko uspehov v prihodnje, v dobro narave in naše skupno dobro.

Mag. Dejan Židan, minister

Travniki

Travniki so del kulturne krajine Goričkega, ki sta ga človek in narava oblikovala skozi stoletja. Pestrost rastlinskega in živalskega sveta je na travnikih zelo visoka. Če želimo travnike in njihovo življenjsko pestrost ohraniti, je nujno, da travnike vsaj enkrat letno pokosimo, jih prekomerno ne gnojimo in kosimo, ko rastline osemenijo.

Vse dokler je bila na Goričkem pridelava mleka ena od vodilnih kmetijskih panog, košnja ni bila vprašljiva. Z upadanjem mlekarstva v zadnjem desetletju, upada tudi potreba po senu. Vse več travnikov je prepuščenih zaraščanju (večinoma z invazivnimi tujerodnimi vrstami) ali so preorani v njivske površine. Preostali travniki so velikokrat prekomerno gnojeni in košeni 4 ali celo 5 krat na leto. Vse to pa pospešeno siromaši travniško življenje. Nekdaj pogoste vrste postajajo vse bolj redke in ogrožene.

življenjsko okolje rastlin in živali

Goričko ni zavarovano le kot Krajinski park, je tudi del omrežja **Natura 2000** - ključnega stebra varstva narave v Evropi. Namen teh območij je ohranjanje življenjske pestrosti z ohranjanjem življenjskih okolij živalskih in

potrebujejo, travnike kosijo prej in večkrat. Če kosijo dvakrat (konec junija in druga polovica avgusta) in če za gnojenje uporabljajo gnoj in ne umetnih gnojil ali gnojnice, njihovi travniki ostajajo dovolj bogati z življenjem. Travniki niso le pomembni vir krme in bogato življenjsko okolje. Koristi imamo prav vsi. Živali, ki domujejo na travnikih so oprasaevalci kulturnih rastlin (ajda, vinska trta, buče, sadno in okrasno drevje, vrtnine) in pridelovalci medu. Travniki so pomemben člen v krogu, katerega del je tudi človek.

Najlepši travnik

Zmagovalec letošnjega izbora je po oceni strokovne komisije travnik v lasti Karla Gašparja iz Čepincev. Travniki je bil v konkurenci 14 travnikov najbolj pester glede na različno število travniških vrst rastlin, ki so pokazatelj ekstenzivne rabe.

Skupaj s KGZ iz Murske Sobote smo letos junija že tretjič izvedli izbor za Najlepši travnik v Krajinskem parku Goričko. Namen izbora je opozoriti lastnike travnikov in splošno javnost na pomembno naravovarstveno vrednost travnikov. Zmagovalni travnik je del visokodebelnega sadovnjaka, ki je življenjski prostor pticam, ki gnezdi v duplih in sovi - velikemu skoviku.

V visokodebelnem sadovnjaku

Visokodebelni sadovnjaki so eden prepoznavnejših členov kulturne krajine na Goričkem. Hkrati nudijo domovanje številnim živalskim in rastlinskim vrstam. Koristi za človeka, rastline in živali so ob pravilnem upravljanju lahko izjemne.

Istočasno z visokodebelnimi sadovnjaki bi izginile številne živali in rastline. Brez vzdrževanja sadovnjaki izgubljajo in krajina izgublja privlačnost. V krošnjah, duplih starih sadnih dreves ter pod njimi, najdemo zatočišča ptice kot so smrdokavra, veliki skovik, pogorelec, vijeglavka, netopirji, ježi, plazilci, idr. Vsi naštetih pojedo veliko žuželk, ki bi tako ali drugače škodili sadnemu drevju. Pod drevesi rastejo številne cvetlice (ogrožene kukavice in narcise) ter trave. V visokodebelnem sadovnjaku rastejo jablane, hruške, orehi, slive, češnje, višnje itd. Njihovi kakovostni sadeži so vsestransko uporabni. Takšni sadovnjaki nekoč niso služili samo za pridelek, ampak so domačije, krite s slamo, ščitili pred vetrom, domačim živalim so dajali senco, ko so se pasle pod drevjem in otrokom bogat prostor za igro. Ali rabimo to tudi danes? Visokodebelne sadovnjake izrinjajo intenzivni monokulturni nasadi, kjer je pridelava sadja dosti lažja. S sajenjem visokodebelnega sadnega drevja v vrtu ob novi ali obnovljeni

porežemo manjše vejice v gostem sklopu. Naj vas ne bo strah, da bi preveč porezali, saj se sadne vrste zelo dobro obraščajo, sploh jablane in hruške. Ker močno porezana drevesa tudi močno poženejo, jih moramo umiriti s poletno rezjo v avgustu, ko izrežemo navpične veje. Nekaj jih pustimo ter upognemo v prazno mesto. Čez kakšno leto bodo drevesa lepo obrodila in nam dala sočne sadeže. Pozabiti pa ne smemo tudi na ptice, ki živijo in se prehranjujejo v teh sadovnjakih. Pustimo lahko kakšen debelejši štrcelj, kjer si bodo lahko ptiči naredili gnezdo. Košnja naj bo največ

živita smrdokavra in veliki skovik

Smrdokavo in velikega skovika vedno redkeje slišimo ali najdemo na Goričkem. Ohranimo ju lahko z vzdrževanjem njihovih življenjskih okolij. Ekonomsko učinkovit in preudarno vzdrževan visokodebelni sadovnjak je eno od orodij, da ohranimo ptice, ki so strah in trepet bramorjev in ogrcev.

zorijo najboljša jabolka

V okviru čezmejnega projekta Visokodebelni biseri 'Upkač' izvajamo vrsto aktivnosti z namenom ohranjanja živalske in rastlinske pestrosti v travniških ali visokodebelnih sadovnjakih. Prednosti tega sadja so številne, saj dozori na

Temni mravljiščar

(*Maculinea nausithous*) je močno ogrožena vrsta metulja. Njegov razvoj je vezan izključno na zdravilno strašnico. Ličinke se v njo hranijo v prvih fazah razvoja. Rdeče mravlje jih odnesejo v mravljišča, kjer se ličinke prehranjujejo z njihovim zarodom. Pogubna za njihov zarod je tudi prezgodnja košnja. Ličinke na vrhu rastline odmrejo z rastlino.

Živalim prijazen način košnje

Sir iz Goričkega

Navadna kukavica

(*Orchis morio*) je izginila marsikje, čeprav še ne dolgo nazaj na Goričkem ni bilo vasi, kjer ne bi bilo travnikov s to čudovito divjo orhidejo, ki je maja travnike pobarvala vijolično.

Smrdokavra

(*Upupa epops*) ali upkaš/upkač/upek/hupkaš po goričko, je ptica selivka, ki gnezdi v visokodebelnih sadovnjakih. Prehranjuje se pretežno z bramorji in ogrci, ki jih najde v tleh sadovnjakov, na travnatih dvoriščih hiš in kolovozih ter ob gnojiščih. Ker je vedno manj hrane in dupel zanjo, izginja.

rastlinskih vrst tudi na Goričkem. Travniki, njive, mlake, potoki, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi in mejice so taka okolja. Njihov nastanek je rezultat kmetovanja in bivanja prednikov - njihov obstoj bo zagotovljen z odgovornim gospodarjenjem nas vseh.

vir krme in hrane

V Evropi in tudi na Goričkem so travniki ogroženi. Od ustanovitve Krajinskega parka Goričko posvečamo največ pozornosti prav njim. V upravljanju imamo 30 ha posebej vrednih travnikov. Z ugodnim časom košnje skušamo zagotoviti njihovo ohranjanje. Več kot polovico površin imamo vključenih v Kmetijsko okoljski program, v podukrepe pozne košnje: metulji, stelniki. S košnjo začnemo v drugi polovici avgusta. Takrat rastline že osemenijo in živali že poskrbijo za potomstvo. Kosimo izključno s strižnimi kosilnicami in iz sredine proti robovom, ali od enega roba proti drugemu robu travnika. Tako imajo živali čas, da se umaknejo. Sama košnja nikakor ni dovolj. Odkošeno travo je potrebno svežo ali posušeno odstraniti. Nekaj sene uporabijo okoliški kmetje, nekaj prevzame podjetje CEROP za predelavo v kompost. Ostalo pustimo zgrablano na robu parcele. Kmetje, ki seno

Gašparjevi travnika ne kosijo z rotacijsko, temveč s strižno kosilnico, ki ob košnji najmanj ogroža prstoživeče živali. Kosijo dvakrat letno in ga ne gnojijo.

okusen sir

Z namenom upočasnitve procesov zaraščanja travnikov, ohranitve redkih in ogroženih vrst metuljev na travniških površinah ter spodbujanja okolju prijaznega načina kmetovanja, smo v letu 2009 kupili opremo za sirarno. S tem smo pomagali pri vzpostavitvi prve kmečke sirarne na Goričkem, v Ratkovcih. S prodajo kravjega, ovčjega in kozjega mleka v sirarno, imajo zainteresirani kmetje dodaten razlog za ohranjanje ter rabo ekstenzivnih travnikov, ki so življenjski prostor oprasaevalcem kulturnih rastlin.

in najhitrejši kosec

V mesecu maju v Selu kose nabrusijo najbolj večji kosci iz srednje Evrope. Pomerijo se v košnji z ročno koso in košnjo s strižnimi kosilnicami. Žreb določi parcelo, spretnost in znanje pa zmagovalca. Poleg košnje je pomembno tudi druženje in izmenjava izkušenj ljudi, ki upravljajo in rabijo travnike.

hiši si lahko uredimo sodobno, prijetno in s sadeži bogato bivanjsko okolje za vso družino. Sadni vrtovi so lahko prostor za umik iz stresnega vsakdana, družinska druženja, pridelavo neškropljenega sadja, učilnico v naravi, otroško igro in gensko banko za prihodnost.

je delo

Nega visokodebelnih jablan se nekoliko razlikuje od nege intenzivnih nasadov jablan. Visokodebelni sadovnjaki se ne obrezujejo tako pogosto kot intenzivni nasadi. Dovolj je, da se vsako leto izreže kakšna suha ali odvečna veja, ki bi sicer zasenčevala krošnjo. Občasno pa se mora narediti pomlajevalna rez. Kako se sploh lotimo rezi visokodebelnih dreves? Za pripomoček rabimo žago in škarje na pečlu ter lestev. Kot prvo, drevo obkrožimo, ga pregledamo in določimo, kaj moramo porezati. Najprej porežemo večino suhih in polomljenih vej ter veje, na katerih raste bela omela. Zajemavka, ki najbolj uničuje naše visokodebelne sadovnjake. Nato se lotimo vseh vej, ki rastejo v notranjost krošnje in veje, ki so močno povešene, saj take veje slabo rastejo in rodijo. Nato še krošnjo dodatno zredčimo, pri čemer

soncu, je pridelano in skladiščeno brez kemičnih sredstev ter do shrambe ne prepotuje stotine kilometrov.

za okusen sok

V projektu smo pridobili sredstva za nakup premične stiskalnice za jabolka. Delavnice stiskanja jabolčnega soka so del aktivnosti namenjenih ohranjanju travniških sadovnjakov na Goričkem z dodajanjem vrednosti le tem skozi produkte, kot je jabolčni sok. Izvedli smo jih 22 na osmih različnih lokacijah po celotnem Krajinskem parku. Več kot 230 gospodinjstev je pobralo jabolka v svojih sadovnjakih in domov odpeljalo okusen jabolčni sok. Izvedba delavnic je bila mogoča le v sodelovanju z občinami, župnijo Markovci ter prostovoljnimi gasilskimi društvi.

in vabijo h ogledu.

V prostorih gradu Grad sta z letošnjim letom vrata odprla »Kukavica« in »Upkač«. Obnovljena prostora sta namenjena učenju in raziskovanju. Koristnih znanj in zanimivosti, ki jih ponujata krajina in visokodebelni sadovnjaki Goričkega, je veliko. Vabljeni k raziskovanju!